

Soproni Egyetem
Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar

Doktori (PhD) értekezés tézisei

URBANIZÁCIÓ ÉS FENNTARTHATÓSÁG:
A VÁROSPEREM FEJLŐDÉSÉNEK GAZDASÁGI, KÖRNYEZETI ÉS
TÁRSADALMI HATÁSAI

Bazsóné Bertalan Laura

Sopron
2017

Doktori Iskola: Széchenyi István Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

Vezetője: Prof. Dr. habil Kiss Edit Éva egyetemi tanár

Témavezető: Dr. Jankó Ferenc egyetemi docens

Jelen doktori disszertáció alapjául szolgáló kutatások az „AGRARKLIMA-2-VKSZ_12-1-2013-0034 – Az előrevetített klímaváltozás hatáselemzése és az alkalmazkodás lehetőségei az erdészeti és agrárszektorban” című projekt támogatásával valósultak meg.

1. PROBLÉMAFELVETÉS

A városnövekedés, illetve a városfejlődés világszinten meghatározó jelenség környezetünk alakulásában. A beépített területek növekedési üteme a nagyvárosias várostérségekben igen figyelemre méltó és többnyire problematikus a fejlődő és fejlett országokban egyaránt. Az Európai Unió a 2000-es évektől kezdett el a koordinálatlan városi területnövekedés fenntarthatósági kérdéseivel hangsúlyosabban foglalkozni. A városi szétterülés mértéke jelentős a dinamikusan fejlődő nagyvárosi térségek, a mediterrán, tengerparti, dél-európai városok esetében. A folyamatok intenzitása, a táj változásából, a területhasználat változásából fakadó konfliktusok, társadalmi feszültségek, ökológiai szempontok és gazdasági (finanszírozási) kérdések a városi növekedésmenedzsment eszközeinek alkalmazását, a jogszabályi környezet szigorítását, és a térségi szintű problémakezelést szorgalmazzák.

A városperem változása számos kutatási kérdést vet fel. A települések városképi átalakulása szembeötlő, a lakóterületi és gazdasági fejlődés jelentős változásokat eredményez a városperemek karakterében, a városi tájképben. A városi szétterüléssel foglalkozó külföldi és hazai kutatók felhívják a figyelmet a *nem megfelelően koordinált*, a jövő erőforrásait veszélyeztető városi szétterülés negatív hatásaira, és szorgalmazzák a szétterülés mérését, monitorozását, a városperem-politika kikristályosodását, a szabályozási környezet és tervezési gyakorlat ezirányú szigorodását, illetve a fenntartható városfejlődés irányába történő elmozdulást.

A hazai várostervezéssel foglalkozó szakma szintén szorgalmazza a probléma térségi szintű kezelését. A rendszerváltást követő időszakban, a globális hatások, a privatizáció, földtulajdonosok kárpótlása, a külföldi tőke városperemi koncentrációja, illetve a társadalmi változások hatására a városperemi átalakulás igen dinamikus, és jellemzően spontán, nehezen irányítható és korlátozható folyamatként jelent meg a hazai közepes és nagyobb városaink esetében.

A városperem, vagy tágabban vett város-vidék peremzóna tartalékterületei szűkös erőforrásként állnak rendelkezésre, ennek következtében fontos tartalékterületeket képeznek a városperemi kertségek, egykori zártkertek, és a városok határában található egybefüggő mezőgazdasági és zöld területek.

Az európai uniós fejlesztéspolitikában egyre hangsúlyosabb a fenntartható városfejlesztés kérdése. A 2008–2009-es válság hatására a városfejlesztés egyik fő kérdése ma már az, hogy miként válhat egy város az általa felhasznált erőforrások előállítóivá, illetve miként tudja az erőforrások megteremtésében a környező rurális tereit minél inkább integrálni? Vagyis a városperem tartalékterületeinek szerepe a városi anyagcsere-folyamatokban várhatóan a jövőben felértékelődik.

2. KITŰZÖTT CÉLOK ÉS MÓDSZERTAN

A kutatás célja a városi szétterülés nemzetközi és hazai szakirodalmi feltárása, a hazai szétterülési folyamatok, a funkcióváltásból fakadó és a szuburbanizáció által előidézett különböző konfliktusok elemzése, a hazai városi szétterülést koordináló városperem-politika, illetve a városperem városi fenntarthatóságban való szerepének vizsgálata. Ez utóbbi vizsgálati irányt a jelölt a városi metabolizmus koncepciója szerint fogalmazta meg.

A jelölt a disszertáció készítése során igyekezett feltárni a városi peremterületek, azon belül a peremterületi kertek funkcionális átalakulását, elsősorban a városi szétterülés jellemzőit, tendenciáit, a települések hozzáállítását a szétterülés problémaköréhez, illetve a hazai városok szétterülési folyamatait lassító eszközeit. A jelölt a városnövekedés tendenciáit az urbanizációs ciklusba helyezve összegezte, a városok növekedése, térbeli terjedése máig bezárólag természetes, a fejlődéssel összefüggő, mondhatni törvényszerű folyamatnak tekinthető. A lakossági igények a gazdasági jólét emelkedésével, a globalizációs és más hatásoknak köszönhetően az időben folyamatosan változnak.

A kutatás során az alábbi kérdésekre kerestem a választ:

1. Hogyan értékelhetők a városi szétterülésre vonatkozó nemzetközi és hazai kutatások?
2. Milyen mérési módszerekkel lehet a szétterülést identifikálni, illetve milyen főbb mintázatait ismerjük?
3. Milyen főbb tényezők befolyásolják a városi szétterülést?
4. Milyen intenzitással zajlik a városperemi átalakulás hazánkban, a rendszerváltást követően?

5. Milyen átalakulási folyamatokat, illetve területhasználati és társadalmi konfliktusokat generál a városi szétterülés a városperemeken, a városperemi zöldövezetekben, kertségekben?
6. Milyen irányzatai, illetve eszközei vannak a városperem-politikának, ezen a téren mi jellemzi a hazai városrendezési, városfejlesztési környezetet?
7. Milyen a hazai városi főépítések problémaérzékelése a városi szétterüléssel kapcsolatban?
8. Milyen szerepet játszik a városi fenntarthatóságban a városperem? A városi szétterülés milyen mértékben csökkenti a városi metabolizmus koncepciója szerinti városi fenntarthatóság jövőbeli esélyeit?

Kutatás során alkalmazott módszertan

A feltett kérdések megválaszolását a jelölt a hazai és nemzetközi szakirodalmi elemzésre, illetve esettanulmányok, valamint főépítések körében végzett kérdőíves felmérés eredményeire alapozta.

A dolgozat során felsorakoztatott esettanulmányok, empirikus jellegű kutatások egyrészt az intenzív városperemi területhasználat-változás generálta környezeti és társadalmi konfliktusokat azonosították (Biatorbágy – Budaörs – Törökbálint települések esetében), másrészt a városperem egy sajátos területhasználati kategóriájának, a kertségeknek illetve szőlőknek, gyümölcsösöknek funkcionális átalakulását (soproni Virágvölgy esetében) elemezték.

A hazai városperem-politikák azonosítására a jelölt a hazai városi főépítések körében végzett országos kérdőíves felmérést alkalmazta, amelyben a főépítések által, a szétterüléssel kapcsolatban jelentkező problémák érzékelését vizsgálta. A kutatás célja volt, hogy feltárja, melyek a leggyakrabban alkalmazott eszközök a hazai városi szétterülés lassítása, a beépített területek növekedésének korlátozása, illetve a városperemi átalakulás szabályozása érdekében.

3. EMPIRIKUS VIZSGÁLATOK EREDMÉNYEI

A Biatorbágy – Budaörs – Törökbálint fókuszterületű kutatás feltárta, hogy a gazdaság térformáló erői, illetve a főváros közelsége által vezérelt szuburbanizáció drasztikus hatásai a választott esettanulmányi települé-

sek peremterületeinek gyors és sokszor spontán módon zajló átalakulásában testesültek meg. A legmarkánsabb tájalakító befolyással az ingatlanfejlesztő tőkeérdekek bírtak, de a családi házak térfoglalása, a zártkertek átalakulása is meghatározó volt a települések arculatára, terület-felhasználására.

Az átalakulás konfliktusokkal terhelt, melyek főként társadalmi, környezeti, tájképi és fenntarthatósági szempontból kritikusak. A lakossági szándékok gyakran ütköznek az önkormányzat érdekeivel, a külső területek, zártkertek lakosságszám-növekedése hatalmas infrastruktúra- és intézményfejlesztési, valamint fenntartási költségeket ró a településekre.

A mezőgazdasági területek városperemi átalakulása a városi anyagcsere-folyamatok szempontjából, illetve a fenntartható városüzemeltetés és élelmiszerellátás kapcsán is vizsgálendő, mely gondolatmenetet igyekeztem a disszertáció írása során folyamatosan szem előtt tartani. A korábbi zártkertek és üdülőterületek beépített területekké alakulási folyamatának illetve az átalakulás kiváltotta konfliktusok vizsgálatára mindkét vizsgálati helyszín alkalmasnak bizonyult. A második esettanulmány azonban már konkrétan a kertek, kertségek városperemi átalakulását vizsgálta.

A Virág völgy, mint Sopron város tradicionális kertsége, üdülő övezete esettanulmányban a távérzékelési módszerek, terepbejárások eredményeire támaszkodva a dolgozat bemutatja a kertek, szőlők és gyümölcsösök funkcionális átalakulását, illetve a lakófunkció térhódítását. Ezek alapján megállapítható vált, hogy a kertség előrehaladott a kertvárosias lakóövezetté való átalakulásban. A városnövekedés intenzív üteme negatívan hat a területre, legfőképpen a tradicionális telekstruktúra és a tájkép alakulására. A város a belterületté nyilvánítással feléli a kedvező fekvésű, kertés szőlőművelésre alkalmas területeit. Az infrastruktúra kiépítése a jövőre nézve hatalmas terhet ró az önkormányzatra.

A területhasználat változása, főként a rendszerváltást követő időszakban a lakossági szuburbanizáció és a városi szétterülés végett következett be. A szőlőterületek felhagyásában közre játszott a rendszerváltást követő kárpótlási folyamat illetve tulajdonosi ingatlanspekuláció is. A szép környezet mellett a kedvező fekvés, az osztrák határhoz való közelség, illetve a telkek viszonylag alacsony ára a legfontosabb motiváció a kiköltözésnél.

A kertművelést tekintve a díszkertek, pihenőkertek aránya drasztikusan nőtt az utóbbi másfél évtizedben. A szőlőtermesztés hanyatlása az ezred-

fordulót követően megtorpanni látszik, ami talán a helyi borkultúra fejlődésének is köszönhető. A kertségben megtermelt élelmiszer nem jut el a helyi piacra, a kertművelők családjuk számára termelnek. A felhagyott területek aránya meglehetősen nagy, amely rontja a tájképet, illetve konfliktusforrás a helyiek körében.

A főépítészek körében végzett kérdőívezés alapján a jelölt megállapította, hogy a vizsgált városok döntő többségében a rendszerváltozást követően nőtt a beépített területek, illetve a belterület nagysága, függetlenül a település népességváltozásának tendenciáitól. A belterületbe vonások leginkább a zöldmezős célú beruházások és infrastruktúra-fejlesztések céljából történtek, ugyanakkor a kevésbé agglomerálódó települések körében meghatározó volt az önkormányzati területek vagyonszerzés céljából történő parcellázása. A spontán kiköltözési folyamatok legalizálása és a külterületek rendezése kevésbé motiváló, a beépítésre nem szánt területek növelése érdekében történő belterületbe vonás még kevésbé volt jellemző. A beépítések legnagyobb részt a kertvárosias lakóterületeken és gazdasági területeken járultak hozzá a városi szétterüléshez.

A megkérdezett főépítészek problémaérzékelése eltérő volt a település agglomerálódásának függvényében. Az agglomerálódó településeken a közlekedési problémák mellett nagy hangsúllyal jelent meg a szétterülés, és relatíve súlyosabb a zöldfelületek hiánya és a belvárosok hanyatlása, míg a nem agglomerálódó települések életében a munkanélküliség, népességfogyás és elöregedés, az etnikai, kisebbségi társadalmi feszültségek súlyossága arányaiban jóval nagyobb problémát jelentettek.

A városperemmel és szétterüléssel kapcsolatos problémaérzékelést vizsgálva egyértelműen kirajzolódtak a településeket általánosan sújtó közlekedés-szervezési nehézségek. A megkérdezett főépítészek szemében jelentős volt a szétterülés kiváltotta táj- és településképvédelmi, illetve természetvédelmi probléma. A mezőgazdasági területek funkcióváltását a nem agglomerálódó települések főépítészei látták komolyabb problémának. A települések új beépített területein jellemző a kialakulatlan városkép, az alacsony intézményi/kereskedelmi ellátottság, a tömegközlekedés hiánya, míg legkevésbé volt jellemző az árvízi fenyegetettség illetve a közműellátottság és tartalékterületek hiánya.

A főépítészek többsége helyeselte, hogy a települések belterületi növekedésének határt kell szabni, ugyanakkor kevésbé gondolták úgy, hogy a „családi házas övezetek, kertvárosok területfelhasználása pazarló”. A főépítészek többsége egyetértett azzal, hogy a városok belső területeinek

fejlesztése hozzájárulhat a szétterülés ütemének lassításához, illetve hogy a kezükben lévő eszközökkel, szabályozással hosszú távon képesek a városi szétterülést megállítani, azonban, ezen eszközökkel a gyakorlatban kevésbé éltek. A településkép védelmére hozott rendeleten túl a leggyakrabban alkalmazott intézkedések a belterületi terjeszkedés korlátozása és a fejlesztési költségek beruházókra történő áthárítása volt. A problémakör térségi szintű kezelése – annak ellenére, hogy az agglomerálódó települések jelentős hányada (40,7%) térségi szintű problémának tartotta –, a gyakorlatban kevésbé érvényesítették.

4. TÉZISEK

1. A városi szétterülés kutatása

A városi szétterülés kutatása a nemzetközi szakirodalomban igen széleskörű, ami a városi területek intenzív és globális jellegének, a szétterülés káros hatásai mértékének, illetve a fenntarthatósági szempontok előtérbe kerülésének köszönhető. A nemzetközi szakirodalom mellett a fejlesztéspolitikában is egyre hangsúlyosabban jelenik meg az igény a városi szétterülés folyamatainak feltárására, mérésére, illetve korlátozására.

A hazai szakirodalomban a városi szétterülés kérdése leginkább a lakossági és gazdasági szuburbanizáció vizsgálata kapcsán jelenik meg, a városi szétterüléssel foglalkozó tanulmányok főként a fővárosi agglomeráció térségére, illetve nagyvárosok térségére vonatkoznak. A fenntarthatósági megközelítés a hazai szakirodalomban is jelen van. A városi metabolizmus, illetve városi ellátóövek szempontjából történő vizsgálatok száma a jövőben várhatóan növekedni fog, ami részben az Európai Unió fejlesztéspolitikájának is köszönhető.

A városi szétterülés mérése, összehasonlíthatósága, térképezése és monitorozása a nemzetközi szakirodalomban nagy hangsúllyal jelenik meg. A mérési módszertan, amely révén a szétterülés különböző mintázatait elemezni lehet, egyelőre nem egységes, alapját főként térinformatikai adatbázisok és nemzetközi szinten elérhető statisztikák képezik. Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség 2016-os jelentése (EEA-FOEN 2016) Jager–Schwick (2014) által kidolgozott mérési módszertanon alapszik, amely az európai országokra vonatkozóan feltárta a városi szétterüléssel leginkább sújtott térségeket. Az adott területre jellemző *WUP index* értéke nagyban függ a beépített területek arányától, a beépített területekre jutó

lakónépeség és munkahelyek számától, vagyis a területhasználat intenzitásától.

A nemzetközi szakirodalomból ismert mérési módszerek hazai adaptációja kezdeti stádiumban van.

2. A városi szétterülés folyamata

2.1. A városperem a folyamatos átalakulás, funkcióváltás, és az ingatlan-spekuláció színtere. Kiforrott városfejlesztési elképzelések hiányában a városperemi átalakulás gyakran a városi tájkép erőteljes és visszafordíthatatlan változásához vezet. A környezeti szempontokon túl a városüzemeltetésre háruló infrastruktúra-fejlesztési kényszerek is jelentősek.

A városi szétterülés hatására változik a településmorfológia, főként a városperemi területeken, amelyet főként a zöldmezős ipari, kereskedelmi és szolgáltató, valamint a lakócélu beruházások, illetve az ezekhez kapcsolódó infrastruktúra-fejlesztések eredményezik. A nagyvárosi térségek városainak peremén intenzívebb a funkcióváltás, amiben meghatározó szerepe van a működő töke térformáló erejének. A városi szétterülés intenzitása és problematikussága összefüggésben van az adott városra jellemző agglomerálódás mértékével.

2.2. A hazai régiókban a szétterülés tendenciája növekvő, az EU országok átlagához képest magasabb, amely főként a Közép-magyarországi és Nyugat-dunántúli régió beépített területeinek erőteljes növekedésének, és a nyugat-dunántúli alacsony területfelhasználási intenzitásnak tudható be. A városi szétterülés hazánkban az európai országok viszonylatában közepesen súlyos probléma, amely elsősorban a nagyvárosi térségekben, és kiemelten a fővárosi agglomerációban jelentkezik.

A hazai városok döntő többségében a rendszerváltozást követően nőtt a beépített terület, illetve a belterület nagysága, függetlenül a település népességváltozásának tendenciáitól. A hazai nagyvárosokat tekintve eltérő a városi szétterülés intenzitása és jellege. A fővárosi agglomerációban a szuburbanizációs folyamatok érezhető hatására a városperemi átalakulás igen látványosan és intenzíven történt, a vidéki városok esetében főként az agglomerálódás hatásaival érintett településeknél volt erőteljes.

A hazai peremterületek átalakulásában a gazdaság térformáló erőinek, a szuburbanizáció intenzív folyamatainak, a rendszerváltást követő földpiaci változásoknak meglehetősen nagy szerep jutott.

3. A városperem konfliktusmezői

3.1. A városi szétterülés számos környezeti, területhasználati és társadalmi konfliktus kiváltója, amelyek fenntarthatósági szempontból kritikusak, a megfelelő szabályozás kialakítása sürgető.

A városi szétterülés illetve a peremterületek átalakulása komplex és konfliktusokkal terhelt folyamat, amelynek főbb konfliktusmezői az alábbiak szerint csoportosíthatók:

1. Peremterületek funkcióváltása, ebből fakadó területhasználat-változás okozta konfliktusok

- 1.1. Mezőgazdasági területek csökkenése;
- 1.2. Szőlők, gyümölcsösök, kerteségek városias lakóterületté válása;
- 1.3. Város- és peremterületek kapcsolatainak átalakulása.

2. Városias jegyek megjelenése a rurális terekben

- 2.1. Rurális terek területhasználata egyre urbánusabb jegyeket hordoz;
- 2.2. Városövek élelmiszerellátásához egyre kisebb mértékben járulnak hozzá a rurális hátország vidéki, falusias térségei, csökken az önellátás képessége.

3. Társadalmi konfliktusok

- 3.1. Területet használó lakosok körében (rég-új lakosság);
- 3.2. Városrehabilitáció kiváltotta dzsentifikáció és szegregáció;
- 3.3. Humán- és egészségügyi problémák.

4. Környezeti konfliktusok

- 4.1. Növekvő környezetterhelés, környezetszennyezés;
- 4.2. Mesterséges felszínborítás növekedéséből fakadó környezeti problémák;
- 4.3. Tájváltozás, környezeti problémák, táj- és településkép változása.

5. Közlekedési konfliktusok

- 5.1. A városperemi terjeszkedés egyre nagyobb autóhasználatot generál;
- 5.2. A városperemi lakófunkciós beruházásoknál a meglévő közlekedési infrastruktúrák szűkössé válhatnak.

6. Gazdasági konfliktusok

- 6.1. Városperemi ingatlanpiac telekárjai a földjáraadékat meghaladják, így a városperemi átalakulást megfelelő szabályozás hiányában a tökéredek és a profitmaximalizálás alakítja, ami a közjavak felélését eredményezi.

6.2. A helyi önkormányzatok érdeke a lakossági és gazdasági szuburbanizáció támogatása, ami végeredményben a fokozódó infrastruktúra-igények miatt egyúttal nagy terheket is jelentenek.

7. Szabályozási konfliktusok

7.1. Településen belüli konfliktusok;

7.2. Térségi szintű konfliktusok (pl. fővárosi agglomeráció);

7.3. Országos szintű konfliktusok, jogszabályi anomáliák, szakágazati politikák hatásai.

3.2. A kertek, kertségek a városperem sajátos szegmensét képezik, amelyek megfelelő védelem és szabályozás hiányában vonzó környezetükkel a lakossági szuburbanizáció, vagy kedvező elhelyezkedésükkel a gazdasági szuburbanizáció célpontjaivá válhatnak. A koordinálatlan és pazarló városi terjeszkedés feléli a városok mezőgazdasági termelésre alkalmas területeit, kertségeit, szőlő- és gyümölcsös területeit, átalakítva a településképet és a környező tájat. A városi szétterülés hatására a kertségben zajló területhasználat-változás illetve funkcionális átalakulás jelentős méreteket ölthet. A kertségek a települések számára tartalékterületeket is jelentenek a későbbi terjeszkedés számára, ezért megfelelő szabályozás elkerülhetetlen.

A kertségek, szőlőterületek felhagyásában fontos szerepet játszott a rendszerváltást követő kárpótlási folyamat, illetve tulajdonosi ingatlanspekuláció. A zártkertek átminősítési kötelezettsége és a beépíthetőség mértékének növelése hozzájárul a zártkerti ingatlanok funkcióváltásának felgyorsulásához, illetve növeli az ingatlanspekulációt. Az üdülőterületek lakócélnú funkcióváltása, megfelelő szabályozás hiányában, a spontán folyamatoknak és az ingatlanspekulációnak köszönhetően a kertségekéhez hasonló folyamatokat produkál.

4. Városperem-politika

A városi szétterülés megítélése ambivalens, azaz a települések számára egyszerre jelenti a fejlődés útját, ugyanakkor az erőforrások felélését is. A városi szétterülés korlátozása a hosszú távú szemléletet igényli, ami igen nehezen érvényesül a tőke profitmaximalizáló és az egyéni hasznosság maximalizálását valló gazdasági rendszerekben. A városperemi zöldfelületek és mezőgazdasági területek védelme közösségi érdek, ami nem mellőzheti a konzervens és szigorú szabályozást. Kijelenthető tehát, hogy

az állam és az önkormányzatok szerepe jelentős a városperemi átalakulás/szétterülés ütemének, mértékének, irányainak meghatározásában, ezáltal a fenntartható városperemi átalakulás biztosításában.

A hazai várostervezési gyakorlatban a városi szétterülést korlátozó eszközök alkalmazása elmarad a nyugati gyakorlattól. Az empirikus kutatás eredményei szerint a főépítésszek főként települési szintű feladatnak látják a szétterülés kezelését, az erősebben agglomerálódó városok részéről jobban érzékelhető az igény a térségi kezelésre, azonban egyelőre nem alakult ki hazánkban ennek megfelelő térségi szintű gyakorlata, eltekintve a fővárosi agglomerációs törvény rendelkezéseitől.

A hazai városok új beépített területein jellemző problémák arról tanúskodnak, hogy a kertvárosi övezetekben jellemzően alacsony a szolgáltatói, kereskedelmi szektor jelenléte, kevés az intézmény (iskolák, óvodák, egészségügyi/szociális intézmények), amely tovább fokozza az autóhasználatot, az ezzel járó káros hatásokat. Az új lakóterületek esetében a multifunkcionális területhasználat előtérbe helyezését javaslom elsősorban fenntarthatósági szempontok miatt.

A kertségek, szőlők, üdülőterületek funkcionális átalakulásának szabályozása települési, térségi és országos szinten alacsony, a lakosság spon-tán és gyakran illegális beköltözése nem kellően ellenőrzött. A vonatkozó jogszabályi környezet fellazulása (egyszerű bejelentési kötelezettség, zártkertek átminősítési kötelezettsége) tovább erősítik e folyamatokat. A hazai kertségek átalakulását korlátozó szabályozások megalapozásához szükségesnek tartom a kertek országos és városi szintű felmérését, illetve az önkormányzati tulajdonú kertekről készített digitális térképes állomány létrehozását.

5. A városperem jövője

A városperemi átalakulás jelen tendenciái és az urbanizáció jövőbeli prognosztikái alapján a városperemi területhasználat átalakulása fokozódni fog, ami nem megfelelő tervezés esetén negatív hatással lehet a város hosszú távú fenntarthatóságra, életképére.

A városperemek a városi metabolizmus koncepciója szempontjából meghatározó fontossággal bírnak, az inputok és outputok csökkentése illetve a városi életképesség növelése szempontjából. Az EU fejlesztéspolitikája egyre fontosabb szerepet szán a városperemnek a helyi erőforrások biztosításában, a helyben termelt élelmiszerek előállításában, ezen keresztül a

helyi gazdaságfejlesztésben, a rövid ellátási láncok térnyerésében, a globális ellátórendszerektől való függetlenedésben, a város fenntarthatóbb működtetésében, vagyis összességében a fenntartható városi növekedésben.

A városi metabolizmus városperemi érvényesítése és erősítése lehetetlen a különböző szintek megfelelő együttműködése, a különböző stratégiák és koncepciók kidolgozása, a végrehajtáshoz szükséges tevékenységek megfelelő koordinálása, illetve a szemléletváltás nélkül. Javasolt a nemzetközi példák alapján a városok szintjén a metabolizmus felmérése, és különböző stratégiák kidolgozása, amelyek növelik a városperem hozzájárulását a városi anyagcsere-folyamatokhoz. Ezen stratégiákban meg kell határozni a városperemi kertészek szerepét, amely lehet az élelmiszerellátás, a lakosság jól-létének és egészségének fenntartása, a zöld felületek biztosítása, vagy tartalékterületi szerep betöltése.

A jövőbeli fenntarthatóság és ökológiai szempontok alapján fontos, hogy a külterületi kertészek, mint a városok hosszú távú tartalékterületei nagyobb figyelmet kapjanak, és a helyi szabályozással azok hosszú távú megőrzése biztosítva legyen. A városellátó öv városi metabolizmusban betöltött szerepe az állam, a helyi önkormányzatok és nem mellesleg a civil szervezetek támogató és közreműködő jelenlétével, az elérhető fejlesztési források felhasználásával, lakossági szemléletváltással erősíthető. csökkentése szempontjából nem szerencsés.

5. A KUTATÁS ÚJ ÉS ÚJSZERŰ EREDMÉNYEI

A disszertáció újszerű eredménye a városi szétterülés problémájának és kezelésének nemzetközi szakirodalom alapján történő, hazai kontextusba helyezett értelmezése és bemutatása, illetve a városi szétterülés által előidézett városperemi átalakulás városi metabolizmus szemléletében történő értelmezése.

Újszerű eredmény a városperemi átalakulás speciális szegmense, a kertészek funkcióváltásának elemzése. A soproni Virág völgy esettanulmánya során kapott új eredmények helyi szinten információt adhatnak a településtervezés és -üzemeltetés számára, illetve általánosítható következtetési útmutatást nyújtanak a városperem-politika számára. Újszerű eredmény a hazai regionális szétterülési folyamatok EEA jelentésekben (2006, 2016) és EIONET adatbázisban található 2006–2009-re vonatkozó regionális

szintű *WUP*, *LUP*, *DIS*, *PBA* értékek elemzése, amely alapján kijelenthető, hogy hazánk középmezőnyben áll a szétterülés terén, az átlagot főként a fővárosi agglomeráció adatai emelik.

A kutatás egyik legfontosabb eredménye a hazai főépítészek városi szétterüléssel kapcsolatos problémaérzékelésének és -kezelésének feltárásakor nyert információk, illetve az azok alapján megfogalmazott következtetések. A szétterülés problémaérzékelése a hazai szakirodalomban ilyen módon ezidáig nem lett vizsgálva, az eredmények a hazai városfejlesztéssel foglalkozó elméleti és főként gyakorlati szakemberek számára hiánypótlóak, mivel kiindulási alapot adhatnak a települési- és térségi szintű szabályozási eszközök alakításához.

6. RELEVÁNS PUBLIKÁCIÓK

Lektorált folyóiratcikkek

BERTALAN L. – HEGEDÜS J. (2016): A városi szétterülés problémaérzékelése és kezelése a hazai városokban – egy kérdőíves felmérés alaperedményei. *E-CONOM* 5 (2) pp. 94–106.

BERTALAN L. (2016): Citizens' Perception of Urban Problems and Possibilities for Smart City Solutions. Case Study from Sopron, Hungary. *E-CONOM* 4:(1) pp. 17–28.

JANKÓ F., – BERTALAN L. (2009): Egy sosemvolt iparváros ipari öröksége: barnamezők Sopronban. *Tér és társadalom* 23:(4) pp. 103–116. (2009)

Konferenciakiadvány

BERTALAN L. – BAZSÓ T. (2016): Domestic gardens of the City: Problems of Peri-Urban Land Use in Sopron, Hungary. In: MURA, L. – BUMB, M. – ALOVÁ, M. GUBÁŇOVÁ (szerk.) *SUSTAINABILITY OF RURAL AREAS IN PRACTICE: Conference Proceedings from International Scientific Conference*. 566 p. Konferencia helye, ideje: Nitra, Szlovákia, 2015.12.03-2015.12.04. Nitra: Slovak University of Agriculture, pp. 470–479.

BERTALAN L. – JANKÓ F. – HEGEDÜS J. (2016): Local food for local people – Problems of sustainable supply chains in Hungary Poster előadás (Poster Nr.: 62) ISEKI-Food Conference 2016. július 6–7. Bécs

BERTALAN L. – NEDELKA E. (2015): Smart City Sopron – Lakossági felmérés tanulságai. In: SZÉKELY CS. – KULCSÁR L. (szerk.): *Strukturális*

kihívások – reálgazdasági ciklusok: Innovatív lehetőségek a valós és virtuális világokban: Nemzetközi tudományos konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából: Tanulmánykötet. Konferencia helye, ideje: Sopron, Magyarország, 2015.11.12 Sopron: Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, 2015. pp. 314–329.

Könyv, könyvrészlet

PAPPNÉ VANCÓS J. – BERTALAN L. – MAJOR A. (2017): Természeti erőforrások - Útkeresés az energia-önellátás felé. In: JANKÓ F. – FÁBIÁN A. – HARDI T. (szerk.): Burgenland. (A Kárpát-medence régiói; 14.) 551 p. Budapest: Nemzetstratégiai Kutatóintézet, 2017. pp. 175–192.

JANKÓ F. – BERTALAN L. – TÓTH B. I. – EGEDY T. (2015): A prosperitás településmorfológiai következményei és területhasználati konfliktusai. In: SIKOS T. T. (szerk.): A budapesti agglomeráció nyugati kapuja: Budaörs, Törökbálint, Biatorbágy. 208 p. Budapest: Szent István Egyetemi Kiadó, 2015. pp. 37–64.

JANKÓ F. – BERTALAN L. (2015): A városi identitás építőkövei - Budaörs, Törökbálint és Biatorbágy esete. In: FÁBIÁN A. – BERTALAN L. (szerk.): Otthon a Kárpát-medencében: Területfejlesztési Szabadegyetem 2011–2015. 528 p. Sopron: Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, 2015. pp. 205–222.

BERTALAN L. – JANKÓ F. – NAGY M. – PRESITS A. (2010): A kiskereskedelem területhasználatának változása Győrben és Sopronban: a bevásárlóközpontok hatása a belvárosi kiskereskedelemre. In: FÁBIÁN A. (szerk.): Párbeszéd és együttműködés: Területfejlesztési Szabadegyetem 2006–2010. 472 p. Sopron: Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, 2010. pp. 389–404. (Párbeszéd és együttműködés) Területfejlesztési Szabadegyetem 2006–2010

JANKÓ F. – FÁBIÁN A. – BERTALAN L. – KAUFMAN I. (2009): Sopron/Ödenburg – Wirtschaftszentrum an der Grenze. In: FALLY, J. – GÄGER, E. – GRUBER, O. – KREMSER, K. – SCHMIDT, J. – TRUMMER, K. – JANKÓ F. – BERTALAN L. – FÁBIÁN A. – KAUFMAN I. – KULBERT ZS. – NÉMETH B. – WILFING F. (szerk.): Geographisches Jahrbuch Burgenland. 436 p. Neutal: Vereinigung Burgenländischer Geographen, 2009. pp. 158–178.33.